

Âşık Kenzi'nin Şiirlerinde Tarihî Unsurlar ve Kıbrıs

Historical Elements and Cyprus in Âşık (Minstrel) Kenzi's Poems

Burak Gökbulut¹ , Mustafa Yeniasır¹

ÖZET

Sanatçılar yaşadıkları ülkeyi ve ait oldukları toplumların tarihi ve kültürel öğelerini genellikle şiirlerine konu etmektedirler. Kıbrıs Türklerinin tek halk şairi olarak bilinen Âşık Kenzi de doğduğu ada olan Kıbrıs'tan, gezip gördüğü Rumeli coğrafyasından, ait olduğu Osmanlı kültüründen ve tarihinden seçtiği birtakım unsurlarla şiirlerini zenginleştirmiştir. Genellikle Arapça-Farsça sözcükleri seçerek ağır bir dil kullanmayı tercih etmesine rağmen özellikle destanlarında daha sade bir dil kullanmaya özen göstererek her kesimden okuyucuya ulaşmayı başarabilen ender isimlerden biri olmuştur. Meydan şairi olmasına karşın daha çok divan şiirine yakın duran ve kalem şairi olarak anılmak isteyen Kenzi, bazı şiirlerinde ustalığını yansıtmış olsa da genel itibarıyla bu anlamda zorlanmış ve istediği başarıyı tam olarak yakalayamamıştır. Kenzi, hece ölçüsünü az sayıda koşma, şarkı ve destanları haricinde pek fazla kullanmamıştır. Şair, eserlerinde çoğunlukla aruzu, aruzlu halk şiiri biçimlerini kullanmış; Kıbrıs adası ve özellikle Osmanlı kültüründen seçtiği birçok tarihi unsurla şiirlerini zenginleştirmiştir. Âşık Kenzi, Ada'dan ayrıldığı dönemlerde de Kıbrıs'la bağıni kopartmamış şiirlerinde Kıbrıs'ta önemli işler yapmış şahsiyetlere ve Kıbrıs'ın yerleşim yerlerine değinmiştir. Bununla birlikte Âşık Kenzi eserlerinde Balkan, Trakya ve Mağrip coğrafyalarına da geniş yer vermiştir. Kenzi, özellikle Balkanlar, Trakya ve Kıbrıs'ta yaşamış tarihi şahsiyetleri metinlerde kullanmış; yaşadığı dönemin önemli tarihî olaylarına kayıtsız kalmadan şiir dünyasını tamamen bunlar üzerine inşa etmiş, Kıbrıs kökenli bir Osmanlı-Balkan şairi olarak bilinmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Âşık Kenzi, Tarih, Osmanlı, Balkan

ABSTRACT

Artists generally use their homelands and the historical and cultural elements of the societies they belong to as subjects of their poems. Âşık Kenzi, known as the only public poet of the Turkish Cypriots, enriched his poems with some elements he chose from Cyprus, the island where he was born, the Rumelian geography where he visited, and the Ottoman culture and history to which he belonged. Although he prefers to use orotund language, usually choosing Arabic-Persian words, he became one of the rare names who managed to reach readers from all walks of life, particularly by using simpler language in his epics. Despite being a public poet, Kenzi was closer to divan poetry and wanted to be remembered as an official poet. He reflected his mastery in some of his poems; however, he generally experienced difficulty in this sense and could not fully achieve the success he wanted. Kenzi did not use the syllabic method much, except for a few poems, songs, and epics. He mostly used prosody (aruz) and prosody folk poetry forms and enriched his poems with several historical elements he chose from Cyprus, particularly the Ottoman culture. Âşık Kenzi maintained his ties with Cyprus even when he left the island, and in his poems, he touched upon the personalities who did important work in Cyprus and the settlements of Cyprus. Âşık Kenzi also gave extensive space to the Balkan, Thrace, and Maghreb geographies. He

¹Prof. Dr., Yakın Doğu Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği Bölümü, Lefkoşa, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

ORCID: B.G. 0000-0003-3968-9207;
M.Y. 0000-0002-9196-1805

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Burak Gökbulut,
Yakın Doğu Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği Bölümü, Lefkoşa, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
E-posta: burak.gokbulut@neu.edu.tr

Başvuru/Submitted: 10.10.2023

Revizyon Talebi/Revision Requested: 10.06.2024

Son Revizyon/Last Revision Received: 29.07.2024

Kabul/Accepted: 22.08.2024

Atf/Citation: Gökbulut, B., Yeniasır, M. (2024). Historical elements and Cyprus in Âşık (Minstrel) Kenzi's poems. *TUDED*, 64(2), 333-347. <https://doi.org/10.26650/TUDED2024-1373644>

used historical figures, particularly those who lived in the Balkans, Thrace, and Cyprus. Known as an Ottoman–Balkan poet of Cypriot origin, he built his world of poetry entirely on these, without being indifferent to the important historical events of the period in which he lived.

Keywords: Cyprus, Âşık (Minstrel) Kenzî, History, Ottoman, Balkan

EXTENDED ABSTRACT

Âşık Kenzî, known as the only minstrel of Turkish Cypriots, was born in 1795 in Cyprus. After traveling to cities such as Edirne (Adrianople), Prizren, and Kalkandelen (Tetovo), he joined the Bektashi sect and wrote poems in this context. Âşık Kenzî included several types of poems in his divan, displayed all his skills in his poems, and wanted to show that he was as successful as the divan poets. The poet, whom we know thanks to the Cypriot researcher Harid Fedai, who identified his works and brought them into today's Turkish, mostly used aruz meter and aruz folk poetry in his poems. Kenzî has written poems on many various subjects, including different historical elements related to Cyprus, particularly in the Ottoman Empire. Kenzî did not use syllabic meter, except for a small number of his ballads, songs, and epics. Âşık Kenzî was very assertive in proving his poesy by disliking official poets. He praised the elders of the religion and the state in some of his poems and tried to use the themes of divan literature skillfully, but he was not completely successful. In this study, data were collected in accordance with the qualitative approach. In this context, Âşık Kenzî's divan, prepared by Harid Fedai and published in three separate books, was analyzed through descriptive analysis. Historical and Cyprus-related elements in the mentioned works were identified and interpreted. We think that determining the role played by Cyprus and historical elements in the poems of Kenzî, known as the only folk poet of the Turkish Cypriots, is extremely important in understanding the literary and historical value of the poet. Âşık Kenzî, who wrote poems on different topics, was also extremely sensitive to social issues and shed light on history by discussing the places he visited and the events he experienced. Based on the first book of the Cypriot Âşık Kenzî Divan published by Harid Fedai, various historical elements were involved in his works. Arguably, the historical elements in his books are mostly persons and events related to these figures. In addition, the poet frequently mentioned the historical places of his time. He mentioned historical personalities who played important roles in the Thrace and Balkans in the final period of the Ottoman Empire. His poems mentioned historical structures such as fountains and clock towers built in the Ottoman era. In addition, information on the personal lives of Kenzî and his children was also written in the book, which provides little information on Cyprus. The Divan II of Cypriot Âşık Kenzî contains historical figures from both the Balkan and Cypriot geography. Here, unlike the first book, he also included figures who lived long before him, such as Hallacı Mansur, Adem Nuh, Câlînûs, and Felatun. This book covered more elements related to Cyprus. As mentioned above, the most important element that draws attention in this book is that Âşık Kenzî defines himself as a public poet. Kenzî was closer to divan poetry than public poetry and wanted to be remembered as an official poet in literary circles. Although he reflected his mastery in some of his poems, he generally had difficulty in divan poetry and could not fully achieve the success he wanted.

In the III. Divan of Cypriot Âşık Kenzî, elements related to history and Cyprus are in close proportions. Rebellions and wars are the most prominent features of this book. Three poems directly mention the Turkish–Greek wars. The Cyprus Saga also describes a revolt that took place in 1833. Kenzî, who revealed the circumstances of the public, disasters, and mood of the people in a realistic style in such sagas, has become one of the important figures who witnessed the period in which he lived. The evaluation of the three books (i.e., the poet’s notebooks) can claim that Cypriot Âşık Kenzî touched upon the geographies of the Balkans, Thrace, Cyprus, and Maghreb in his works. His works included historical figures who lived in the Balkans, Thrace, and Cyprus and were not indifferent to the important historical events of the period in which he lived. Moreover, he can be claimed as an Ottoman–Balkan poet of Cypriot origin who personally took part in these events.

Giriş

Konumu itibarıyla geçmişten günümüze birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olan Kıbrıs adası, bu öneminden dolayı aynı zamanda birçok sanatçının şiirlerine ve romanlarına konu olmuştur. Sanatçılar özellikle kaleme almış oldukları şiirlerde, genel olarak Kıbrıs'ın güzelliklerini anlatmışlardır. Bununla birlikte yazar ve şairler adada Osmanlı İmparatorluğuna ilişkin tarihi unsurlarla yakın geçmişte Kıbrıs'ta Rumların başlatmış olduğu saldırılar sonucunda yaşanan olaylardan da söz etmişlerdir. Kıbrıs Türklerine yapılan zulümler, mücahitler, Mehmetçikler, Cengiz Topel, Rauf Denктаş ve Kıbrıs Barış Harekâtı (Durbilmez, 2014, s. 204-245) gibi tarihi unsurlar özellikle belli bir dönemde (1963-1974) şairlerin yoğun olarak işlediği konular arasında yer almıştır.

Kaynaklarda yaşamı ile ilgili pek fazla bilgi bulunmayan Âşık Kenzî'nin de 1795 yılında Kıbrıs'ta doğduğu oradan Edirne'ye geçtiği ve 1840 yılında da hayatını kaybettiği bilinmektedir. Yaşamı ile alakalı bilgileri eserlerinden edindiğimiz Kenzî'nin yaklaşık 12-13 yaşlarında Kıbrıs'tan ayrıldığı, Bektaşî tarikatına intisap ettiği ve eserlerinin çoğunu Anadolu ile Rumeli'de verdiği anlaşılmaktadır. Eserlerini tespit ederek günümüz Türkçesine kazandıran Kıbrıslı araştırmacı Harid Fedai sayesinde tanıdığımız şair; şiirlerinde çoğunlukla aruzu, aruzlu halk şiiri biçimlerini kullanmış; Kıbrıs adası ve özellikle Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili çeşitli tarihi unsurlar dâhil olmak üzere birçok konuda şiirler kaleme almıştır. Kenzî, az sayıda koşma ve şarkıları ile destanları haricinde hece ölçüsünü kullanmamıştır. Şair, Kıbrıs'tan ayrıldıktan sonra Anadolu'nun batı ve güney bölgelerini dolaşmış Edirne'ye geçmiştir. Bu süreçte saz şairliği yaparak geçinmiş ve sonrasında Edirne'ye yerleşmiştir (Fedai, 1997, s. 233). Daha sonra hayatı boyunca yaşadıkları ve gördüklerini eserlerine yansıtmıştır. Kenzî'nin Mağrip bölgesinde orduda görev aldığı, sonrasında 1817 yılında bu bölgeden ayrılarak Kıbrıs'a geldiği daha sonra Rumeli'ye dönerek Türk-Yunan savaşlarına katıldığı görülmektedir. Kenzî 1833 ayaklanmalarından olan Gâvur İmam Ayaklanması sırasında yeniden Kıbrıs'a gelmiş ve gördükleri üzerine Kıbrıs Destanı'nı yazmıştır. Şair Mağrip ve Kıbrıs yanında Rumeli'nin birçok bölgesini de himayesinde bulunduğu, dönemin Kalkandelen yöneticisi Abdurrahman Rasim Paşa sayesinde dolaşmıştır.

Kenzî 1839/1840 yılında hayatını kaybeder ve Musalla Bakkalı (Edirne) önündeki mezarlığa gömülür. Fedai'nin verdiği bilgiye göre mezar taşında ölüm tarihine ilişkin şu beyit yer alır: "Azm-i ukba eylediğin gûş edenler fevtine/ Dediler târih: Kenzî çekti dünyâdan ayağ"1 (Fedai, 1997, s. 233). Şu ana kadarki bilgilerimize göre Kenzî Kıbrıslı tek halk şairidir. Bu anlamda Kıbrıs Türk edebiyatı içerisinde ayrı bir önemi vardır.

Çalışmada Âşık Kenzî'nin, Harid Fedai tarafından hazırlanan ve üç ayrı kitap hâlinde yayınlanan divanı incelenerek söz konusu eserlerde yer alan tarih ve Kıbrıs ile ilgili unsurlar

1 Şiirde geçen Hicri 1255 tarihi Miladi olarak 1839/1840 tarihlerine denk gelmektedir. Şairin vefatıyla ilgili tarih düşürme şiiri şöyledir: 'Azm-i 'ukbâ eylediğin gûş idenler fevtine/ **Didiler târih: "Kenzî çekti dünyadan ayağ (1255)"**' (Fedai, 1989a, s. 27)

tespit edilip yorumlanmıştır. Kıbrıs Türklerinin tek halk şairi olarak bilinen Kenzî'nin şiirlerinde Kıbrıs adasının ve tarihî unsurların ne derece rol oynadığını tespit etmek, şairin edebî ve tarihî değerini göstermek açısından son derece önemlidir.

I. Araştırmanın Metodolojisi

Araştırma Modeli

Bu araştırmada nitel yaklaşıma uygun olarak veri toplanmıştır. Nitel yaklaşım, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak açıklanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 45). Çalışmada sözü edilen nitel yaklaşım yöntemlerinden “doküman analizi” tekniği tercih edilmiş ve şairin divanı içerisinde yer alan şiirler incelenmiştir.

Çalışmanın Örnekleme

Çalışmanın örneklemini KKTC MEB tarafından yayımlanan 3 ciltlik “Kıbrıslı Âşık Kenzî Divanı” oluşturmaktadır (Fedai, 1989; Fedai, 1993a; Fedai, 1993b). Aslında Kenzî'nin eserleri tek bir defter hâlinindedir. Bu defter Harid Fedai tarafından Edirne kitaplığı 2203 numarada tek bir nüsha şeklinde bulunmuş ancak Fedai tarafından Latin harflerine aktarılırken 3 cilt olarak basılmıştır. Bu çalışmada Harid Fedai'nin ciltler hâlinde yayınladığı, Kenzî'ye ait şiirlerden oluşan üç kitap kullanılmıştır.

Veri Toplama ve Analiz Yöntemi

Çalışmada kitaplar betimsel analiz yoluyla çözümlenmiş, tarih ve Kıbrıs ile ilgili unsurlar tespit edilerek gruplanmış ve yorumlanmıştır. Bu çalışmada verileri toplamak amacıyla doküman analizi kullanılmıştır: “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 218). Betimsel analizde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analiz; betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanması olmak üzere toplam 4 aşamadan oluşur. (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 256).

II. Bulgular

Yukarıda bahsedildiği üzere Kenzî'nin şiirleri Fedai tarafından sınıflandırılarak 3 ayrı cilt olarak basılmıştır. İncelemede de bu 3 kitap ayrı ayrı incelenerek veriler tespit edilmiş ve tablolaştırılarak analiz edilmiştir.

Aşağıda yer alan tablolarda Kenzî'nin şiirleri, “Tarih” ile “Kıbrıs” temalı olmak üzere ikiye ayrılmış ve şairin söz konusu ana temalar altında hangi unsurları ele aldığı gösterilmiştir.

Tablo 1. Kıbrıslı Âşık Kenzî Divanı I eserinde yer alan tarih ve Kıbrıs ile ilgili bulgular

ANA TEMA: TARİH			
Tarihi Şahsiyetler	Tarihi Yapılar	Doğum – ölüm tarihleri	Genel
Recep Paşa (s.55, 60, 62, 64, 91, 98)	Kalkandelen Kalesi (s.99)	Kenzi'nin doğumu (s.109)	Kalkandelen kışı (s. 93)
Hıfzî Ali Paşa (s. 59, 60, 96x2, 98)	Hasan Murat Paşa'nın Camiyi Onarması (s.101)	Şehzade Abdülmecid Han'ın oğlunun doğumu (s. 110)	
Kaymakam Abdurrahman Rasim Paşa (s. 48, 49, 50, 51, 53, 55, 57)	İskender Şehri Kahvehane Tarihi (s.102)	Kenzi'nin oğlunun doğumu (s. 112)	
Reşid Mehmet Paşa (s. 66, 67, 74, 88)	Aslan Ağa Kasrı (s.103)	Kenzi'nin oğlunun ölümü (s. 113)	
Hasan Paşa (s. 62, 89)	Yanbolu Saat Kulesi (s.104)	Kenzi'nin kızı Fatma'nın ölümü (s.114)	
Mehmet Ali Paşa (s. 68, 69)	Tiran Saat Kulesi (s.105)	Tarikat şeyhi Bülbül Dede'nin ölümü (s.115)	
Kanuni Sultan Süleyman (s. 37)	Mustafa Ağa Çeşmesi (s. 106)	Tarikat şeyhi Tüysüz Baba'nın ölümü (s.116)	
Mestan Ağa (s. 72)	Rasim Paşa Çeşmesi (s. 107)	Elhaç Buzcuzâde'nin ölümü (s. 117)	
Hasem Şâh Gani (s. 82)	Raşidi Çeşmesi (s. 108)	Kahveci Eyyub Ustanın ölümü (s. 118)	
Mustafa Paşa (s. 86)			
Abdül Mecid Han (s. 110)			
ANA TEMA: KIBRIS			
Tarihi Şahsiyetler	Genel		
Kıbrıs müftüsü (s. 78)	Sûr-ı Hıtan (s. 94) (Sünnet töreni)		

Kıbrıslı Âşık Kenzî Divanı I kitabında birçok tarihi unsur yer almaktadır. Bu tarihi unsurlar daha çok şahsiyetlere bağlı olaylar ve mekânlar (bina, çeşme yapımı) etrafında toplanmaktadır. Bunun yanında bazı şahsi (genel tarih olmayan) doğum ve ölüm tarihleri de yer almaktadır. Tablo 1'den de anlaşılacağı üzere Kenzî bu eserlerinde yüksek oranda Balkan coğrafyasından esinlenmiştir. Örneğin, Kenzî Kalkandelen Kaymakamı Abdurrahman Rasim Paşa'ya binaen 7 gazel kaleme alır ve ondan övgüyle söz eder. Şair "Rasim Paşa'nın himayesinde bütün Rumeli'yi gezme fırsatı da bulur" (Fedai, 1997, s. 233).

Recep Paşa ve oğlu Gazi Ali Hıfzî Paşa da şiiirlerde yer almaktadır. Recep Paşa'nın oğulları; Kalkandelen Mütessellimi (*Vergi tahsildarı*) Abdurrahman Rasim Paşa (ö. 1860), Üsküp Nazırı Ali Hıfzî Paşa, (ö. 1852) Hasan Paşa ve Celâleddin Paşa'dır (Karaöz, 2022, s. 91). 19. yy. başlarına kadar yoksullukla boğuşan Kalkandelen'de Recep Paşa ve oğlu Abdurrahman Rasim Paşa'nın idaresi döneminde büyük değişiklikler yaşanır (Aruçi, 2001, 262-263).

Kenzi'nin şiirlerinde geçen diğer isim de Mehmet Ali Paşa'dır. Mehmet Ali Paşa, Osmanlı döneminde 1805 yılında Mısır'a vali atanır ancak bir süre sonra bölgede gücünü arttırarak Osmanlıya karşı isyan çıkarır (Dinç, 2016; Çevik, 2022). Kenzi iki şiirini Ali Paşa'ya ithafen yazmış ve onu övmüştür: “*Aziz Sultan Mısırında şaz (şad) (sevinç dolu-mutlu) it kalb-i mahzûni(hüzünlü kalp)/ Dilim lâl (dilsiz) oldu ahvalim perişan çekmeden çille*” (Hüzünlü kalbi Aziz Sultan'ın Mısır'ında mutlu et/ Çile çekmeden gönlüm dilsiz, halim perişan oldu) (Fedai, 1989, s. 68). Ali Paşa'nın söz konusu başkaldırısı 1831-33 yılları arasında gerçekleşmiş ancak kuvvetle muhtemel Kenzi şiirlerini Ali Paşa isyana kalkışmadan önce yazmıştır. Ali Paşa Kenzi'nin şiirinde de bahsettiği gibi isyan öncesinde Osmanlı'nın önemli ve güçlü paşalarından biriydi. Fedai'nin verdiği bilgiye göre şiirin yer aldığı bu defter, 1860 sonrası bir tarihte kim olduğu bilinmeyen bir kişi tarafından istinsah edilmiştir (Fedai, 1989, s. 15).

Osmanlı İmparatorluğunda sadrazamlık görevinde bulunan Reşid Mehmet Paşa ordunun başında “seraskerlik” (başkomutan) de yapmıştır. Âşık Kenzi bir şiirinde onun için “*Bütûn Rum ilinin seraskeri sensin Reşid Paşa*” diye seslenmiştir (Fedai, 1989, s. 88). Diğer bir şiirinin başlığını ise “Ser-asker Reşid Mehmed Paşa'ya binaen” şeklinde koyar ve “*Adalet, merhamet, şefkat, hakikat sende derc olmuş (toplanmış)*” der (Fedai, 1989, s. 66).

Tablo 1'in tarih temasının ikinci kısmında yer alan “Tarihî Yapılar”la ilgili de Kenzi, çeşitli bilgiler vermektedir. Kenzi'nin şiirlerinde Hasan Paşa'nın Muratpaşa Camii'ni onardığı, Abdurrahman Rasim Paşa'nın Kalkandere'de kale inşa ettirdiği, İskenderiye'de (Mısır) aslan ağasının bir kasır yaptırdığı, H. 1250'de (M. 1834/1835) İskenderiye'de bir kahve açıldığı, Yanbolu (Bulgaristan) ile Tiran'da (Arnavutluk) birer saat kulesi yaptırıldığı, Mustafa Ağa, Abdurrahman Rasim Paşa ile Raşidi'nin birer çeşme yaptırdıkları söylenmiştir. Bunlardan Yanbolu saat kulesinin kimin tarafından yapıldığı belirtilmezken (Yanbolu'da bulunan Şumnu saat kulesinin yaptıranı da kayıtlarda net değildir.), Tiran'daki saat kulesinin Elhac (Hacı) Ethem Bey tarafından yaptırıldığı belirtilir: “*Vefâ meydanına taş dikdi bak bir sahibü'l-hayrat/ Aceb bu şehri Tiran içre bir âli-makaam oldu*” (Vefa meydanına taş dikti bak bir hayrat sahibi/ Aceb bu Tiran şehri içinde bir yüce makam oldu) (Fedai, 1989, s. 105).

Kenzi şiirinde Kalkandelen kalesini yaptıran (1820'de) Abdurrahman Rasim Paşa'dan ve kaleden de övgüyle söz eder. Şair şiirlerinde tarihî çeşmelere de yer verir. Örneğin, Abdurrahman Rasim Paşa Çeşmesi'nden bahsederken (Çeşme-i Abdurrahman Râsim Paşa) şöyle der: “*Hazret-i Abdurrahman Paşa/ Görmemiş mislini devran hâşâ*” (Fedai, 1989, s. 107) ve onun Recep Paşa'nın evladı olduğunu belirterek “*Ve mine'l-mâi külle şey'in hayy*”² beyitinde H. 1244 (M. 1828/29) tarihini verir.

Genel tarih konularına yer verilen “Kalkandelen Kışının Tarihi” adlı şiirde 1829-30 (h. 1245) yılında çok soğuk geçen Kalkandelen kışından bahsedilmekte ve tarih verilmektedir.

2 “*Ve mine'l-mâi külle şey'in hayy*” beyitinde geçen harflerin ebced hesabı karşılığı 1243'tür: “vav(6), mim(40), nun(50), elif(1), lam(30), mim(40), elif(1), kef(20), lam(30), lam(30), he(5), şın(300), ye(10), nun(50), hı(600), ye(10), ye(10)”. Şair defterde şiirin altına çeşmenin yapılış tarihini 1244 olarak vermiş ancak ebced hesabında harf değerleri karşılığı 1233'tür.

Şiirde yaşanan kışım çok soğuk olduğu şöyle ifade edilir: “*Sokdu hep Kalkandelen halkın ocağa künbete/ Çifte yorgan kürke ‘ayn-ı müşeş gibi’*” (Soktu hep Kalkandelen halkını ocağa künbete/ Çifte yorgan kürke sardı karmakarışık cisim gibi) (Fedai, 1989, s. 93). Şiirde tarih açık bir şekilde belirtilmiştir: “*Bakdı bilmez böyle kul bin iki yüz kırk beş gibi.*”

Kıbrıs temasıyla ilgili olarak “Tarih-i Sur-ı Hitan” şiiri dikkat çeker. Bu şiirde Kıbrıs muhassılının (*vergi tahsilinden sorumlu devlet memuru*) oğlu Mustafa için yapılan sünnet töreninden bahsedilir. Kenzî muhassılın adını Seyyid Elhac Mehmed Ağa olarak verir ve sünnetin tarihinin h. 1255 (m. 1839/1840) olduğunu söyleyerek şiirini bitirir: “*Kenzîyâ hatm-ı hutânın söyledim târihini/ Bin iki yüz ellidir Hakk sünneti Mustafa Bek*” (Kenzî söyledim sünnetin tarihinin/ Bin iki yüz ellidir Hak sünneti Mustafa Bey) (Fedai, 1989, s. 95). Şiirde tarih açık bir şekilde belirtilmiştir.

Kenzî'nin yaşadığı dönem göz önünde bulundurulduğunda ve şiirde “Hilmi” isminin geçmesinden dolayı Kıbrıs Müftüsü için yazdığı şiirde, şairin sözünü ettiği kişinin Hasan Hilmi Efendi olduğu söylenebilir (Efdal, 2013, s. 466). Âşık Kenzî, bu mısralarda Hilmi Efendi'nin bilge yönüne vurgu yaparak ilmi ondan öğrendiğini belirtmiş ve onun aklının doğuştan geldiğini söylemiştir. “*İlmi Hilmi öğredir halvetde sırrı anladım/ Zevk u şevkin tâlib-i ümmü'l-kitabı sen misin*” (İlmi Hilmi öğretir yalnızlıkta sırrı anladım/ Zevk ve şevkin doğuştan olan aklın talibi sen misin?) (Fedai, 1989a, s. 78). Bununla birlikte aynı şiirde geçen “Türabi” de 19. yüzyılın ilk yarısında Kıbrıs'ta da dergâhı olan Bektaşî şairi Türabi Ali Baba'dır (Maden, 2017, s. 667).

Tablo 2. Kıbrıslı Âşık Kenzî Divanı II eserinde yer alan tarih ve Kıbrıs ile ilgili bulgular

Kıbrıslı Âşık Kenzî Divanı II adlı kitap	ANA TEMA: TARİH		ANA TEMA: KIBRIS	
	Tarihî Şahsiyetler	Genel	Tarihî Şahsiyetler	Genel
	Rüstem (s. 45, 244)	Yezid Kavmi (s. 66)	Kıbrıs müftüsü (s. 186)	Kıbrıs adası (s. 124)
Sultan Süleyman/ Mühr-i Süleyman (s. 51, 112, 244)	Kenzî'nin doğum tarihi (s. 165)	Kıbrıslı Hacı Mehmed Gırnevî (s. 283)	Kıbrıslı-meydan şairi (s. 209)	
İbrahim-i Edhem (s. 98)	Kenzî'nin oğlunun ölüm tarihi (s. 236)			
Hallâc-ı Mansur (s. 106, 281)				
Âdem Nuh (s. 113)				
Câlinûs (s. 140)				
Felatun (s. 140)				
Abdurrahman Rasim Paşa (s. 212, 230)				
Mehmed Ali Paşa (s.261)				

Tablo 2’de Kıbrıslı Âşık Kenzî Divanı II’de yer alan unsurlar ortaya konulmuştur. İkinci kitaptaki tarihî unsurlar birinci kitaba göre daha azken Kıbrıs temalı unsurlar ise (birinci kitaba göre) daha fazladır. Tarihle alakalı unsurlar daha çok tarihî şahsiyetlerle ilgilidir. Bu şahsiyetlerden ilki Kalkandelen Kaymakamı Abdurrahman Rasim Paşa’dır. Abdurrahman Rasim Paşa, Kenzî’nin Dasitan-ı Rasim Paşa ve Dasitan-ı Baltepe adlı eserlerinde de geçmektedir. Abdurrahman Rasim Paşa’dan büyük destek görmüş olmasından dolayı, Kenzî ona çok övgüler dizer: “*Yüzün görmek dem-â-dem Kenzî’ye hep ıyd-ı ekberdir/ Veliyyü’n-nimetin her bir günün ıyd-ı said olsun*” (Yüzün görmek her vakit Kenzî’ye hep büyük bayramdır/ Nimeti veren her bir günün mutlu bayram olsun) (Fedai, 1993a, s. 230).

Eserde Kenzî, İbrahim Edhem’e telmihte bulunmuş ve kendisinin de onun gibi Allah’ın yoluna girdiğini belirtmiştir: “*Rah-ı Hakka düş olan İbrahim-i Edhem gibi/ Tâc ü tahtın terk idüb püryan gezer üryan gezer*” (Hakkın yoluna giren İbrahim-i Edhem gibi/ Tac ve tahtını terk edip yaralı gezer çıplak gezer) (Fedai, 1995, s. 98). Bilindiği gibi İbrahim-i Edhem, hicri üçüncü asırda Belh diyarının şahı iken tacını ve tahtını terk ederek kendini Allah yoluna adayın, evliyâ-i kirâmdan olduğu rivayet edilen, kanaat timsali bir büyük zatın adıdır” (Yılmaz, 2007, s. 223).

Rüstem ismi Kenzî’nin Dasitan-ı Asakir-i Mansure eserinde de Rüstem-i Zal (Fedai, 1988, s. 1060) olarak geçmektedir. Zaloğlu Rüstem, divan şairlerinin üzerinde en çok yazdıkları konulardan biri olarak göze çarpar (Cengiz, 2017, s. 33). Bu nedenle burada geçen Rüstem’in Zaloğlu Rüstem olduğu, şairin cengâverlik yönüyle kendisini ona benzettiği aynı zamanda telmihte bulunduğu söylenebilir. Rüstem şiirde şöyle geçer: “*Girüb merdane meydane hünerde hasmım alt itdim/ Bu bezmin Rüstem ü da’vâsiyem men sen nesin söyle.*” (Girip merdane meydana hünerde düşmanını alt ettim/ Bu meclisin Rüstem davasıyım ben, sen nesin söyle?) (Fedai, 1993a, s. 244).

Hallâc-ı Mansur kitapta iki farklı şiirde yer almaktadır. Hallâc-ı Mansur “Ene’l-Hak!” (Ben Hakk’ım!)” sözünden dolayı yakalanan ve idam edilen önemli tarihi şahsiyetlerdendir. “Hallâc-ı Mansûr hayatıyla, sözleriyle, ölümüyle ve pek çok yönüyle bizim klasik edebiyatımızda çarpıcı bir model olarak benimsendi ve sayısız eserde söz konusu edildi” (Demirbağ, 2018, 3). Kenzî de Divan şairleri gibi Hallâc-ı Mansur’a şiirinde şöyle telmihte bulunur: “*Gör Ene’l-Hakk sırrın ızhar eylemiş Mansur veş*” (Gör Ene’l-Hakk sırrın açığa vurmuş Mansur gibi/ O sebepten bin naz ile gider unutulmaz) (Fedai, 1993a, s. 106). Şair bu beyitte Ene’l-Hakk sözünün yanlış anlaşılmasından dolayı şehit edilen Hallâc-ı Mansur’a atıfta bulunmuş ve onun hiçbir zaman unutulmayacağını vurgulamıştır.

Şair şiirlerinden birinde Câlînûs ve Felatun adlı filozoflara da yer verir. “Hekim, filozof, mantıkçı ve doğa bilgini olan Câlînûs, milâdî 131’de Bergama’da doğmuştur. İslam dünyasında tıp alanında Câlînûs, üstat olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda Câlînûs, divan edebiyatında çoğunlukla hekimlikteki mahareti ile anılır” (Yekbaş, 2010, s. 290). Eflâtûn İslam dünyasında ve edebiyatında, Felâtûn ismiyle tanınmaktadır (Onay, 2000: s. 184). Felatun ise esas ismi

Platon olup MÖ 427'de Yunanistan'da doğmuştur (Yekbaş, 2010, s. 290). Divan şiirinde Eflâtûn genellikle akıl ile birlikte anılır ve şiirlerde akıl ve zekâyı temsil eder. Kenzî Divan şiiri geleneğine uyarak bu iki filozofa telmihte bulunur: “*Ne hacet Câlînûs ne Felâtun haste-dil ister/ Bu nutk-ı cavidanın dinlesin def isteyen emraz*” (Ne lüzum Câlînûse ne Felâtun gönlü yaralı ister/ Bu sonsuz konuşmayı dinlesin def isteyen hastalıklar/marazlar) (Fedai, 1993a, s. 140). Kenzî, bu beyitinde gönlü yaralı olanın dertlerinden kurtulması için Câlînûs ve Felâtun'a ihtiyaç duymadığını sadece sözlerini dinleyerek dertlerinden kurtulabileceğini ifade etmektedir.

Kenzî şiirlerinde kendi doğum tarihinden bahsederek 3 (s. 165) oğlu Sülal'in de 15-16 yaşlarında öldüğünü belirtir (s. 236): “*Dahi yaş on beş on altı Sülalim menzil almazdan/ Bu layık mı gül ten çerh-i kec-rev hâk-sâr olsun*” (Yaş on beş on altı Sülal'im menzil almazdan/ Bu layık mı gül ten yakası eğri perişan halde olsun) (Fedai, 1993a, s. 236).

Kenzî'nin incelenen bu kitabında yer alan şiirlerde Kıbrıs ile ilgili hususlar da bulunmaktadır. Bu hususlardan ilki o dönemin Kıbrıs Müftüsü Hasan Hilmi Efendi'dir. Müftü Hasan Hilmi Efendi Âşık Kenzî'nin çağdaşı olan Kıbrıs'ın önemli divan şairlerindedir (Ezilmez, 2019, s. 52-53). Kenzî bir şiirini Hilmi Efendi'ye yazar ve onun için şunları söyler: “*Sözde ben de şairim var ise tut eksigimi/ Vezn ü nazmın râgıb-ı emsal ü nânı sen misin*” (Sözde ben de şairim, eksik varsa tut eksigimi/ ölçü ve şiirin emsali ve isteklisi sen misin?) (Fedai, 1933, s. 186). Hilmi Efendi yaşadığı dönemin en önemli şairlerinden biridir ve sözü edilen dönemde “Sultanu'ş-Şuarâ” (Şairler Sultanı) olarak ilan edilmiştir. Kenzî, bu beyitinde Hilmi Efendi'den şairlik konusundaki eksiklerini öğrenmek istemektedir.

Kenzî şiirinin birinde meydan şairliği ile ilgili de ilginç mısralar sarf eder: “*Dimişler şair-i meydan çıkar mı şehir-i Kıbrısdan/ Dedim Kenzî hakikatdir fekat bir dâne ben çıktım*” (Demişler meydan şairi çıkar mı Kıbrıs şehrinde/ Dedim Kenzî hakikattir, bir tane ben çıktım) (Fedai, 1993a, s. 209). İnsanlar Kıbrıs'tan meydan şairi çıkmayacağını söyleseler de Kenzî, Kıbrıs'tan da bir meydan şairinin (yani kendisinin) çıktığını belirtir.

3 “Kenzîyâ mevlûdumun târihi: devrân-ı ‘dürûğ’ ” beyitinde geçen harflerin ebced hesabı karşılığı 1210'dur: dal(4), re(200), vav(6), gayın(1000).

Tablo 3. Kıbrıslı Âşık Kenzî Divanı III eserinde yer alan tarih ve Kıbrıs ile ilgili bulgular

ANA TEMA: TARİH		
Tarihi Şahsiyetler	Savaşlar	
Süleyman (s. 29)	Atina savaşı/Türk Yunan Savaşı (s. 35)	
Hamza, Sâm (s. 29) ve Rüstem (s.29, 67)		
Reşîd Paşa (s. 35, 41, 44, 45, 55)	Mesalong Destanı/Türk Yunan Savaşı (s. 40)	
Gazi Mahmut Han (s. 45)	Atina Destanı I/Türk Yunan Savaşı (s. 44)	
Mehemmed Ali Paşa (s. 63)	Atina Destanı II/Türk Yunan Savaşı (s. 55)	
ANA TEMA: KIBRIS		
Mekânlar	Genel	Tarihi Şahsiyetler
Kıbrıs (s. 56, 57, 63x2, 66, 67, 68)	Ser-Güzeşt Destanı (s. 56)	Hala Sultan (s.57)
İskele (s. 57, 63)	Kıbrıs Destanı (s. 63)	Seyyid Hacı Mehmed (s. 66)
Leymosun (s.57)		
Baf Kasabası (s. 63)		
Lefke (s. 64)		
Karpaz (s. 65, 66)		

Tablo 3'te Kıbrıslı Âşık Kenzî Divanı III'te yer alan tarihî unsurlar verilmiştir. Bu kitabın özellikle destanları da içermesinden dolayı tarihe ayna tutan bir yönü vardır. Kitapta; Mesalong, Atina I ve II, Sergüzeşt ve Kıbrıs Destanları yer almaktadır. Atina Destanı Osmanlı Döneminde Mora isyanından (1826-27) dolayı çıkan savaş üzerine yazılmıştır (Fedai, 1988). Mesalong destanı ise Mora isyanı (1825-26) sonucunda gerçekleşen savaşla ilgili olarak yazılmış ikinci destandır.

Kenzî her ne kadar Edirne'yi ikinci bir yurt olarak kabul etse de orada da sürekli kalmadığı, Türk-Yunan savaşlarına katıldığı, Mesalong ve Atina çarpışmalarını anlatan üç destan yazdığı bilinmektedir. Yaşadığı dönemde tanık olduğu çeşitli olayları şiirlerine de yansıtan şair, 1833'te Kıbrıs'ta çıkan isyanı Kıbrıs Destanı'nda ele almıştır" (Batislam, 2018, 9). Atina Destanı II ise "Kenzî'nin Atina savaşını (1242) anlatan 2. Mora ihtilali ile ilgili olarak yazdığı 3. destandır (Fedai, 1997, s. 1047).

Kenzî'nin Kıbrıs Destanı ise 1833 yılında Kıbrıs'ta patlak veren isyanları (Çoruh, 2021) (3 isyan: *Larnaka Ayaklanması, Keşiş Kalogeros Ioannikios Ayaklanması, Gâvur İmam-Polili İbrahim Ağa- Ayaklanması*) işleyen ve Kıbrıslı birçok kahramanın isminden bahseden bir destandır. Destanda bahsi geçen isyanı bastırmada mücadele eden kahramanların isimleri şunlardır: Hacı Ömer Ağa, Hasan Tahsin Bey, Hasan Ağa, Hüseyin Ağa, Seyyid Ağa, Hasan Alemdarı, Mentuş Ağa, Defterdar Hüseyin, Seyyid Hacı Mehmed Ağa, Mehmet Ali Paşa, Miralay Tahir Ağa, Kethüda Necip Efendi, Yüzbaşı Mülayim Ali Ağa (Fedai, 1993b, s. 63-68). Bu kahramanlar Kenzî tarafından övülürler. "Âşık Kenzî, Kıbrıs Destanı başlıklı şiirinde Kıbrıs'taki isyan olaylarını aynen, realist bir şekilde vermeye çalışır" (Uçar, 2006, s. 87).

Ser-Güzeşt Destanı'nda da Kenzî'nin asker olduğu sırada Mağrip'ten (Kuzey Batı Afrika Bölgesi) kaçarak Kıbrıs'a gelmesi sırasında yaşadığı maceralar anlatılır. Destanda Kıbrıs ile ilgili ögeler de mevcuttur. Kenzî askerden kaçışını destanda şöyle anlatır: “Bir zaman Mağrib'de serhat beklerken/ Hele bir takrible itdim firârı/ Firarımla Kıbrıs şehrine düştüm/ Bulmadım koduğum akrabaları” (Bir zaman Mağrip'te serhat beklerken/ Hele bir takriple ettim firarı/ Firarımla Kıbrıs şehrine düştüm/ Bulmadım bıraktığım akrabaları) (Fedai, 1993b, s. 56). Yine aynı destanda Kıbrıs'ın kutsal hazinesi Hala Sultan'a ve Leymosun şehrine de yer verilir: “O Hala Sultân'a kesdik kurbanı/ Kıbrısı terk itdim yine tekrârı” (Fedai, 1993b, s. 57).

Kenzî'nin müessedeslerinin birinde aynı mısradaki isimleri geçen Hamza, Rüstem ve Sâm tarihte yaşamış önemli karakterlerdir. Hz. Hamza Hz. Muhammed'in amcası ve ilk inananlardan olan İslamiyet için savaşmış kahraman bir sahabedir (Gündüz, 2017). Adı Şehname'de övgüyle anılan Rüstem, Cemşid soyundan gelen Neriman'ın torunu ve Sam'ın oğlu olan Sicistan ve Seyistan hükümdarı Zal'ın oğludur. Daha delikanlılığında birçok devleri öldürmüş ve olağanüstü başarılar göstermiştir” (Ekmekçi, 2016, s. 200). Yine aynı bent içerisinde Padişah Sultan Süleyman da anılır. Kenzî, Divan şiiri geleneğinde de bahsi geçen bu dört şahsiyete şöyle telmihte bulunur: “*Gerekse dehre (zaman/dünya) hükmeşün Süleymân-ı zamân olsun/ Gerek Hamza gerek Rüstem ü Sâm-ı Kahraman olsun*” (Fedai, 1993b, s. 29). Rüstem'e Kıbrıs Destanı'nda da telmihte bulunulur: “*Yüzbaşı Mülazim Ali Ağa bu dem/ Hareketler itdi manend-i Rüstem*” (Yüzbaşı Mülazim Ali Ağa bu zaman/ Hareketler etti Rüstem gibi) (Fedai, 1993b, s. 67).

Kitabın farklı yerlerinde ismi geçen Reşid Paşa'nın yaşadığı yıllar ve yaşamı göz önünde bulundurulduğunda onun Sadrazam Reşid Mehmed Paşa (1778-1836) olduğu söylenebilir. Kenzî'nin Atina Destanlarında ismi geçen Reşid Paşa'nın askeri müdahaleye katılmak adına Mora'ya da gittiği bilinmektedir (Özsüer, 2016, s. 338). Kenzî, Mesalong Destanında Reşid Paşa ile ilgili olarak “*Bin iki yüz kırk birde duyun/ Gâzi Reşid Paşa gösterdi fûnûn (hüner)*” demekte ve miladi olarak 1825-26 tarihini vermektedir (Fedai, 1993b, s. 43). Atina Destanı II'de de Reşid Paşa övülür ve Rumeli'nin hâkimiyetini aldığı belirtilir. “*Gâzî Reşid Paşa gibi dilâver (yiğit)/ Ne görmüş, ne görür çeşm-i felekler (gözler)/.../ Tekrar Rum-elini kıldı himâye*” (Fedai, 1993b, s. 55).

Atina Destanı'nda adı geçen 'Gazi Mahmud Han Sultan, II. Mahmud'dur. II. Mahmud döneminde 1821 Yunan İsyanı Avrupa devletleri ve Rusya'nın desteğiyle bir türlü bastırılamaz, Sultan bunun üzerine bölgedeki tüm Rum tebaanın katlini emreder. Daha sonra Sultan, etrafındaki yöneticilerin yönlendirmesiyle bundan vazgeçer. Süreçte Mısır Hidivi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'dan (şiirde s. 63'te) destek almır, isyan geniş ölçüde durdurulur ancak Osmanlı Devleti'nin Ruslarla yaptığı savaşta ağır yenilgiye uğraması vb. sebeplerle Yunanistan bağımsızlığına kavuşur (Seyitdanlıoğlu, 2004, s. 56; Köstüklü, 2020, s. 2032). Atina Destanı'nda Sultan şöyle geçer: “*Reşid Paşa der ki ey kavm-i Yunan (Yunan Kavmi)/ Taptığınız putdur sayınız noksan/ Çok aforoz bozar Gâzi Sultan Mahmûd Han/ Şimdi öyle âdil sultân bendedir.*” (Fedai, 1993b, s. 45).

Kıbrıs Destanı'nda ismi geçen Seyyid Hacı Mehmed 19. yüzyılın başlarında adaya muhassıl atanan El-Hac Es-Seyyid Mehmet Ağa'dır. O, Kıbrıs'ta yaşadığı zamanda Cami, Tekke, Mescit, Sıbyan Mektebi gibi yapılar ile ilgili vakfiyeleri kurar ve önceden adada “var olan, yetersiz ve harap durumda olan yapıları yeniden düzenlemelerle genişletilip Müslüman Türk halkının kullanımına” sunar (Eyyamoğlu ve Pilehvarian, 2019, s. 456; Karabayık, 2017). Kenzî de Seyyid Mehmed Ağa'nın hizmetlerini şiirde belirtir: “*Seyyid Hacı Mehmet vaktin ağası/ Anın ihyasıdır Kıbrıs adası/ Hoşnutdur kendinden bay u gedası*” (Seyyid Hacı Mehmet vaktin ağası/ Onun ihyasıdır Kıbrıs adası/ Hoşnuttur kendinden zengin ve fakiri) (Fedai, 1993b, s. 66).

Şair Kıbrıs Destanı'nda adada bulunan İskele, Baf, Lefke, Karpaz kasabalarından da bahseder: “Asker çıkub Baf üstüne süzüldü/ İmamın duyunca ömri üzüldü/ Kas'badan Lefke üstüne çözüldü/ Ol yerde kendine virdi metanet(dayanıklılık)” (Fedai, 1993b, s. 64).

Sonuç

Kıbrıslı Âşık Kenzî'nin eserlerinde tarih ve Kıbrıs ile ilgili unsurların tespit edilmesinin amaçlandığı çalışmada söz konusu unsurlarla alakalı birçok veri elde edilmiş ve irdelenmiştir. Fedai'nin yayınlamış olduğu Kıbrıslı Âşık Kenzî'nin Divanından (1. Kitap) hareketle Kenzî'nin eserlerinde birçok tarihî unsura yer verdiğini söylemek mümkündür. İncelemeden hareketle eserlerdeki tarihî unsurların çoğunlukla şahsiyetler ve onlara bağlı olaylar olduğu söylenebilir. Bunun yanında şairin dönemin tarihî mekânlarına da sıklıkla değindiği görülmüştür. Şairin değindiği tarihî şahsiyetler Trakya ve Balkan coğrafyasında etkili olmuş olan Osmanlı'nın önemli şahsiyetleridir. Şiirlerde söz edilen tarihî yapılar da Balkan coğrafyasında Osmanlı'nın inşa ettiği çeşmeler, saat kuleleri vs.'dir. Ayrıca bu eserde Kenzî'nin ve çocuklarının özel yaşamına ait tarihsel bilgilere de yer verilir. Eserde Kıbrıs'la ilgili çok az bilgiye yer verilir.

Kıbrıslı Âşık Kenzî Divanı II kitabında da hem Balkan hem Kıbrıs coğrafyasına ait tarihî şahsiyetler bulunmaktadır. Burada birinci kitaptan farklı olarak şair kendisinden çok önce yaşamış Hallâc-ı Mansur, Âdem Nuh, Câlînûs ve Felatun gibi şahsiyetlere telmihte bulunmuştur. Kıbrıs'la ilgili unsurlar bu kitapta biraz daha fazladır. Bu kitapta dikkat çeken en önemli unsur Âşık Kenzî'nin kendisini bir meydan şairi olarak tanımlamasıdır. Çünkü eserlerinde çoğunlukla divan şiiri nazım biçimlerini ve aruz vezni kullandığı için şairin halk şiiri geleneğinden uzaklaştığı görülür.

Kıbrıslı Âşık Kenzî Divanı III kitabında tarih ve Kıbrıs'la ilgili unsurlar yakın oranlardadır. Bu kitabın en ön planda olan özelliği isyan ve savaşlara yer vermesidir. Özellikle 3 farklı şiir Türklerle Yunanlılar arasında yaşanan savaşları doğrudan konu edinmektedir. Yine Kıbrıs Destanı 1833 yılında meydana gelen gerçek bir isyanı anlatmaktadır.

Âşık Kenzî ile ilgili yapılan tartışmalardan biri onun Kıbrıslı bir şair olup olmadığıyla ilgilidir. Ancak eserlerinde de bahsettiği üzere şair, yaşamının farklı dönemlerinde Ada'dan ayrılmış olsa da Kıbrıs'la bağıni kopartmamış şiirlerinde Kıbrıs'ta önemli işler yapmış şahsiyetlere ve Kıbrıs'ın yerleşim yerlerine yoğun olarak yer vermiştir.

Üç kitap (yani şairin defteri) birlikte değerlendirildiğinde Kıbrıslı Âşık Kenzi'nin eserlerinde Balkan, Trakya, Kıbrıs ve Mağrip coğrafyalarına değindiği; özellikle Balkanlar, Trakya ve Kıbrıs'ta yaşamış tarihi şahsiyetleri eserlerinde kullandığı; yaşadığı dönemin önemli tarihi olaylarına kayıtsız kalmadığı ve hatta birebir bu olaylar içerisinde yer alan Kıbrıs kökenli bir Osmanlı-Balkan şairi olduğu söylenebilir.

Kıbrıslı Âşık Kenzi, şiirlerinde bir yandan tarihi şahsiyetlere ve olaylara atıfta bulunarak tarihe olan hâkimiyetini gösterirken, bir yandan da Divan şiiri geleneğinde sıklıkla kullanılan isimlere telmihte bulunarak klasik edebiyata olan bağlılığını ve bu alandaki yeteneğini de göstermek istemiştir. Şair tarihi şahsiyetlere değinmesinin yanında dönemindeki önemli tarihi olaylardan da eserlerinde bahsederek önemli bir sözlü tarih verisi sağlamıştır.

Yukarıda örnek olarak gösterdiğimiz Âşık Kenzi'nin, tarih düşürmeye gayret gösterdiği bazı şiirlerinde hesapları tam veya tama yakın olarak tutturması, yine şiirleri incelendiğinde aruzla yazılan halk şiiri biçimlerini (semâî, kalenderî, selis vs.) tercih etmesi, divan şiirinde sık kullanılan Hallâc-ı Mansur, Âdem Nuh gibi bazı telmih unsurlarına yer vermesi onun bu alandaki başarısını gösterse de genel olarak şiirleri değerlendirildiğinde, anlatımının sığ kaldığını, Divan şairlerindeki akıcılık ve hayal unsurlarının, kendisinde bulunmadığını söyleyebiliriz.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Aruçi, M. (2001). Kalkandelen. *TDV İslâm Ansiklopedisi* 24. İstanbul: TDV.
- Batıslam, D. (2018). Kıbrıslı Âşık Kenzi'nin elif-nâmeleri. *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi* 1(2), 7-16.
- Cengiz, A. (2017). Divân şiirinde destan kahramanı olarak Zâloğlu Rüstem. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi* 1(1), 33-43.
- Çevik, U. (2022). Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın valiliği döneminde (1805-1848) Mısır'da uyguladığı tekel ekonomisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi* 3(2), 245-265.
- Çoruh, H. (2021). Kıbrıs Ortodoks Kilisesi'nin Kıbrıs'ı Türklerden geri alma plan ve projeleri (1601-1839). *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* (71), 553- 582.
- Demirbağ, Ö. (2018). Klasik şiirimizde Hallâc-ı Mansûr. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 1(1), 1-12.
- Diñç, G. (2016). Mehmet Ali Paşa isyanının Antalya'ya etkileri (1831-1833). *Belleten* 80(289), 857-884.

- Durbilmez, B. (2014). Yozgatlı halk şairlerinin diliyle Kıbrıs. Cengiz Gökşen (Ed.), *Ali Çelik armağanı* içinde (s.237-264). Ankara, Türkiye: Akçağ Yayınları.
- Ekmekçi, G. (2016). Muhibbi divanında mitolojik ve efsanevi kahramanlar. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi* (57), 190-209.
- Eyyamoğlu, M. ve Kara Pilehvarian, N. (2019). Seyyid Mehmet Ağa vakfiyesinde bulunan yapıların 19. yüzyılda yaptırılma süreçleri ve günümüzdeki durumları hakkında tespitler. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(1), 455-474.
- Ezilmez, H. (2019, Nisan-Mayıs). Kıbrıs Türk şiirine toplu bir bakış (1571-1950). *Turnalar Uluslararası Hakemli Türk Dili, Edebiyatı ve Çeviri Dergisi* 21(74), 50-65.
- Fedai, H. (1989). *Kıbrıslı Âşık Kenzî divanı I, kasideler, tarihler* (1. baskı). Lefkoşa, KKTC: MEKB Yayınları.
- Fedai, H. (1993a). *Kıbrıslı Âşık Kenzî divanı II, gazeller* (1. baskı). Lefkoşa, KKTC: MEKB Yayınları.
- Fedai, H. (1993b). *Kıbrıslı Âşık Kenzî divanı III, öbür şiirleri, destanları* (1. baskı). Lefkoşa, KKTC: MEKB Yayınları.
- Fedai, H. (2006). Kıbrıslı Âşık Kenzî'nin Şiirlerinde Rumeli'deki Yer, Yapı ve Kişi Adları. *Hikmet İlmî Araştırma Dergisi* (7), 29-37.
- Fedai, H. (1988). Kıbrıslı Âşık Kenzî'nin destanları. *I. uluslararası Türk halk edebiyatı ve folklor kongresinde sunulan bildiriler*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Fedai, H. (1997). Kıbrıs Türk edebiyatı. Türkiye dışındaki Türk edebiyatları antolojisi. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/11507,kibrisliasiikkenzipdf.pdf?0> adresinden alındı.
- Fedai, H. (1997). Kıbrıslı Âşık Kenzî'nin başka destanları. *Erdem* 9(27), 1045-1062.
- Gündüz, M. S. (2017). Hz. Hamza'nın hayatı, kişiliği ve İslâm tarihindeki yeri. *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4(2), 209-240.
- Güven, D. (2016). Mehmet Ali Paşa isyanının Antalya'ya etkileri (1831-1833). *Belleten* 80(289), 857-884.
- Karabıyık, H. (2017). Kıbrıs muhassılı Es-Seyyid Mehmed Emin efendi vakfı. Mehmet Mahfuz Söylemez (Ed.), *Osmanlı döneminde Kıbrıs vakıfları* içinde (s. 139-150). Lefkoşa, KKTC: Yakın Doğu Üniversitesi Yayınları.
- Karaöz, N. (2023). Üsküp'de bir Osmanlı mutasarrıfı: Ali Hıfzî Paşa ve Bardovça'daki Konağı. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi* (38), 87-117.
- Köstüklü, N. (2020). 1821 Yunan isyanı ve sultan II. Mahmud'un bilinmeyen bir fermanı. *Belgi Dergisi* 2(19), 2030-2036.
- Maden, F. (2017). Kıbrıs'ta Bektaşî tekke ve türbeleri. Osman Köse (Ed.), *Tarihte Kıbrıs: ilköğretilerden 1960'a kadar* içinde (s. 661-682). Lefkoşa, KKTC: Akdeniz Karpaz Üniversitesi.
- Onay, A. T. (2000). *Eski Türk edebiyatında mazmunlar ve izahı* (4. baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özkul, A. E. (2013). Osmanlı idaresinde Kıbrıs'ta görev yapan müftüler ve faaliyetleri. *Journal of Turkish Studies* 8(7), 459-485.
- Seyitdanlıoğlu, M. (2004). Yunan ihtilali ve II. Mahmud'un politikaları. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6(12), 49-56.
- Uçar, A. K. (2006). *Kıbrıs'taki siyasi olayların Kıbrıslı Türk şiirine aksi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Yekbaş, H. (2010). Divan şiirinde Yunanî şahsiyetler. *Journal of International Social Research* 3(15), 281-300.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri* (9. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2007). Mesnevî'de İbrahim-i Edhem hikâyeleri. *İSTEM* 5 (10), 221-226.

